

Oponentský posudek bakalářské práce:

Čeněk Pýcha: Krajina vzpomínání duchcovského viaduktu. Socialistická ideologie v mikrohistorické perspektivě.

Bakalářská práce Čenka Pýchy zaujme originalitou přístupu a mnoho vrstevnatostí tématu, též snahou po využití inovativních konceptů v rámci paměťových studií. Autor vychází z již tradičního pojetí „míst paměti“ Pierra Nory, ovšem snaží se tento model obohatit o nové metodologické inspirace (pojmy „krajina vzpomínání“, „vyjednávání“). Pýchova práce s „místem paměti“ navíc překračuje u nás rozšířený deskriptivní přístup, který implicitně usiluje o extenzivní výčet významných míst a jejich reflexi ve vztahu – historická událost a její „druhý život“. Již výběr duchcovské kauzy, která ostatně v tomto ohledu nepatří k nejreprezentativnějším příkladům vzpomínkové kultury socialismu, ostatně naznačuje odlišné badatelské zaměření.

Čeněk Pýcha se nespokojil s převyprávěním památné události (střet mezi četnictvem a nezaměstnanými dělníky z roku 1931) na základě pramenů a s následnou rekonstrukcí jejího „druhého života“. Zaměřuje se spíše na švy a mezery v kontinuitě vzpomínkového kultu, na „hraniční“ momenty rozličného charakteru. Do popředí tak vystupují často problematické momenty (divadelní hra vnímaná jako objektivní popis události, přesun pomníku od viaduktu do centra Duchcova, snaha n. p. doly Julia Fučíka o zrušení NKP, proměna funkce památníku při oslavách v roce 1971, úpravy pomníku v roce 1990), které ovšem generují řadu zajímavých otázek, jež směřují pod povrch vzpomínkové kultury socialismu. Partikulární případová studie se díky tomu nabízí k reflexi obecnějších rysů vzpomínání (komunikativního i kulturního), zprostředkující mediality (festivita, učebnice dějepisu, samotná krajina atp.) a související sociální praxe. V tomto obnaženém potenciálu shledávám hlavní kvalitu Pýchovy práce, kterou hodnotím velmi pozitivně. Musím však poukázat i na související dílčí nedostatky a problémy.

Bakalářská práce sice vzbuzuje řadu badatelsky produktivních otázek, k jejich zodpovězení je však zapotřebí funkční analytické pojmosloví a zřetelné vymezení problému, k němuž se vztahuje. Osobně za klíčový nedostatek považuji právě nejednoznačnou volbu referenčního pole, k němuž se Pýchovo bádání o paměti duchcovského viaduktu má vztahovat. Zaměřuje se analýza na vztah ideologie a kulturní paměti, či představuje primární téma medialita paměti (vzpomínání skrze krajinu)? Stojí v popředí zájmu interakce mezi lokální identitou a vzpomínkou na duchcovské oběti, tedy funkce vzpomínky v rámci sociální praxe občanů Duchcova? Nebo jde o archeologickou rekonstrukci již mrtvého vzpomínkového kultu? Či snad chce autor ve své mikrohistorické sondě postihnout vše? Čtenář, myslím, nedostane na tyto otázky jasnou odpověď. Předložená případová sonda nabízí opravdu zajímavý a na problémové otázky produktivní materiál, není však vždy zcela jasné, čeho má být vlastně případem.

Konkrétněji: Autor věnuje nepřilíživě systematickou pozornost reprezentacím duchcovských událostí v poválečných učebnicích dějepisu. Charakterizuje je, myslím trefně, jako velmi statické. Jak však kontext celorepublikového dějepisného vzdělávání souvisí s „krajinou vzpomínání“ v Duchcově? Neplní mapa předválečných třídních bojů (autor odkazuje na konvenční způsob zobrazení události v učebnicích dějepisu) také symbolicky topografické funkce, které Pýcha jinak spojuje s konkrétní krajinou Duchcova? V čem se ve vztahu ke vzpomínání liší tato pomyslná krajina od reálného prostředí památníku? Jinde zmiňuje některé okolnosti (spojení duchcovské piety s tryznou za Palacha v roce 1969 a za oběti režimu Nicolae Ceaușesca v roce 1989), které mohou být pro reflexi jeho

případu klíčové. Naznačují, že i pod nánosem formalizované festivity a uzavřené verze příběhu se skrýval potenciál k aktualizaci „krajiny vzpomínání“. Památník si dle tohoto svědectví mohl i přes vysokou míru monumentalizace uchovat afektivní rozměr a dokázal symbolicky prostředkovat mezi sociální praxí jednotlivců a dobovým děním. Pokud by právě tato problematika sociability a flexibility místa paměti stála v centru badatelské pozornosti, pak by zřejmě autorovi nezbylo, než aby podnikl orálně-historické šetření v místě, aby doposud jednostranné informace ověřil. Vzhledem k nedostatku pramenů, jež by vypovídaly o vztahu občanů k památníku (recepce zdola), se mi odpovídající orálně-historický výzkum jeví jako vhodná cesta k rozšíření pramenné základny. Nabízí se otázka, proč jej autor alespoň v omezené míře nepodnikl. Jsme-li u otázek, dovoluji si několik dalších: Proč v rámci výzkumu „krajiny vzpomínání“ autor nezohlednil další místa, která mohla být dobově s viaduktem v živé interakci (zámek, kostel, pomník Walthera von der Vogelweide, pomník Karla Havlíčka Borovského aj.)? Proč nevěnoval větší pozornost proměnám vzpomínkové kultury v době transformace? Proč v souvislosti s reflexí nacionálního rozměru vzpomínání na viadukt obdobně neposoudil zmiňované neštěstí na dole Nelson?

Autorovi lze místy vytknout nedostatečný analytický odstup od tématu a zvoleného pojmosloví. Zejména v souvislosti s pojmem „krajina vzpomínání“ a související reflexí proměn místa paměti se Pýcha pouští do sugestivních interpretací („z bývalé brány se v centru stal vítězný oblouk“, s. 32), které sice prozrazují obratného stylistu, ale nemají vždy věcně srozumitelný a jednoznačný obsah. Z textu tak sympaticky vystupuje zaujetí (ba až fascinace) tématem, vnucuje se ovšem kritická poznámka: historik by měl udržovat analytický a sebereflexivní odstup od vlastního psaní.

I přes uvedené kritické postřehy práce Čenka Pýchy překračuje standard bakalářských prací. Bakalářskou práci doporučuji k obhajobě.

navržená klasifikace: 1-2

Mgr. Kamil Činátl, Ph.D.